

LÜLEBURGAZ, FETHİYE VE BURSA ÜÇGENİNDE BİR TABELA RESSAMI: ABDULLAH CANKÜRTARAN

• Doç. Murat ERTÜRK*

ÖZET

Tabela ressamı, çok çeşitli üretim yelpazesine sahip olup dükkân tabelalarından sinema afişlerine kadar çeşitli yazılar veya görseller oluşturan ticari sanatkârlardır. Bu sanatkârların ürünleri genellikle günlük iletişimde kullanılan, buldukları bölgenin sosyal, ekonomik ve estetik ihtiyaçlarıyla şekillenen ve yerelin görsel kültürünü yansıtan ürünlerdir. Ancak çoğunlukla imzasız oldukları ve kolayca atıldıkları için kayıt altına alınmazlar. Ulusal grafik tasarım tarihimizin kayıp yerel bileşenlerini oluşturan bu sanatkârların ürünlerinin kentsel dönüşüm gibi sebeplerle yok olması, aynı zamanda yerel görsel kültürün ve kent belleğinin kaybedilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, tabela ressamının ve üretimlerinin belgelenmesi, ulusal grafik tasarım tarihi ve kent çalışmaları literatürüne katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma; Lüleburgaz, Fethiye ve Bursa'da tabela ressamlığı yapan Abdullah Cankurtaran ve onun yaptıkları çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Araştırmada literatür incelenmiş, adı geçen sanatkârın birinci dereceden akrabası ve kendisini tanıyan kişilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. İlgili bilgi ve belgelere ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında, adı geçen sanatkârın özgeçmiş ve üretimleri belgelendirilmiş, yerel grafik tasarım tarihine katkı yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lüleburgaz, Fethiye, Bursa, Tabela ressamı, Abdullah Cankurtaran.

* Sakarya Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, merturk@sakarya.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9761-5906

A SIGN PAINTER IN THE TRIANGLE OF LÜLEBURGAZ, FETHİYE AND BURSA: ABDULLAH CANKURTARAN

• Assoc. Prof. Murat ERTÜRK*

ABSTRACT

Sign painters are commercial artists who create lettering or illustrations for various products, from shop signs to cinema posters. The artists' products are generally used in daily communication, shaped by the region's social, economic and aesthetic needs and reflecting the locals' visual culture. However, they are not recorded since they are primarily unsigned and easily discarded. The disappearance of these artists' products, which represent the lost local components of our national graphic design history due to urban transformation, also results in the loss of the local area's visual culture and urban memory. Therefore, the documentation of sign painters and their productions is considered an essential contribution to the national graphic design history and urban studies literature. This study is limited to Abdullah Cankurtaran, a sign painter in Lüleburgaz, Fethiye and Bursa. The research included a literature review and semi-structured interviews with the artist's first-degree relatives and people who knew him. Relevant information and documents were collected. As part of the research, the artists' biographies and productions were documented to contribute to the history of local graphic design.

Keywords: Lüleburgaz, Fethiye, Bursa, Sign painter, Abdullah Cankurtaran.

* Sakarya University, Art Design and Architecture Faculty, Visual Communication Design Department, merturk@sakarya.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9761-5906

1. GİRİŞ

Tabela ressamlarının üretimleri, genelde dükkânlarda, apartmanların isimliklerinde, camlarda, duvarlarda veya ilan tahtalarında yani izleyiciyle doğrudan iletişim kurduğu sokaklarda, caddelerde bulunur. Tabelalar, uyarı levhaları, apartman isimlikleri, cam veya duvar yazılarıyla dolu kamusal alanlar, sanatkârların çeşitli ölçü ve nitelikteki eserlerle hünelerini gösterdiği bir serginin ev sahipleridir. Gray'ın de belirttiği gibi kamusal alandaki yazılar, tüm harf üsluplarının yaratıcı çeşitliliğiyle çevremizi zenginleştirmektedir (1974, s. 247). Victoria ve Albert Müzesi Araştırma Müdürü Glenn Adamson'a göre, tıpkı el yazısıyla yazılmış bir mektubun, yazarının kişiliğini bir e-postadan daha fazla içermesi gibi; tabelalar da kent peyzajına elde edilmesi kolay ama pratikte bulunması son derece zor görünen bir insanlık aşırısı (Levine ve Macon, 2012, s. 16). Heller, bilgisayardan önce hiçbir şeyin kolay olmadığını ama kesinlikle tatmin edici olduğunu vurgularken ([http-1](http://1)); Roberts da fırça tabelaya artan ilginin, dijital bir ekrandan elde edilemeyen ancak elle boyanmış bir tabeladan doğal olarak gelen bir şey olarak iş dünyasının ve tüketicilerin etkileşimlerinde insanî bir dokunuşa duydukları arzudan kaynaklandığını söyler (Meyer ve Roberts, 2021, s. 13). Tatmin edici özelliği vurgulanan bu insanî dokunuş, günümüzün tekdüze ve kitsch makina çıktısı ürünlerden elde edinilemez.

Bir tabelanın etkisi, sunumundan ve yaratıcı harf seçimlerinden, renk kullanımından, noktalama işaretlerinden, efektlerden ve hatta görüntülerden kaynaklanan kendiliğindenlikten gelir (Meyer ve Roberts, 2021, s. 15). Buradaki kendiliğindenliğin iki yansıması bulunur: İlki her bir tabela yaratıcısının üslubunu, estetik beğenisini, mesleğine karşı tutumunu ve kişiliğinin yansıması olan insanî dokunuşlarını yansıtması; ikincisi ise bölgenin sosyal, ekonomik ve estetik özelliklerine göre şekillenen kolektif bir hafızayı işaret etmesidir. Bu iki yansıma, planlı veya kasıtlı olmayıp yerelin kendi doğasının içerisinde şekillenir.

Ed Ruscha, günümüzde bir tabela ressamına en yakın şeyin sokağa çıkıp duvar arayan bir grafiti sanatçısı olduğu söylese de (Levine ve Macon, 2012, s. 10) tabela ressamlarının bölgenin ihtiyaçlarına özgü bir üretim yelpazeleri bulunur. Türkiye'deki tabela ressamları, çoğu zaman yalnızca yazı yazmakla kalmaz, yaşadığı yerin ihtiyaçlarına göre sine-ma afişinden duvar resmi hatta cami süslemesine kadar çeşitli çalışmalara imza atarlar. Aksel'e göre, tabela koyma geleneği pek eski olmayıp Balkan Harbi sıralarında başlar, sahiplerinin adlarıyla anılan dükkânların türüne göre terzi ise makas, çizmecici ise çizme, camcı dükkânlarında süslü yıldızlar, fenerler gibi renk ve biçimler verilir (2011, s. 106). Genelde ticaretin yoğun olduğu çarşı gibi merkezlerde dükkânlarını açan tabela ressamları, bu açıdan Osmanlı'daki çarşı ressamlarına benzerler. "Çarşı ressamlığı, Metin And'a göre on yedinci yüzyılda neşet etmiş bir halk resmi çığıdır. Çarşı ressamları, kendilerine

ait dükkânlarında, müşterilerinin siparişleri doğrultusunda veya kendi ilgilerini çeken alanlarda resimler çizerler” (Durmaz ve Dereli, 2021, s. 57). Çarşı ressamlığı geleneğini devam ettiren tabela ressamları, buldukları bölgenin ihtiyaç duyduğu görsel çözümleri sunan, sanatsal yeteneklerini ticari faaliyetler için kullanan ticari sanatkârlardır.

Tabela ressamlarının geçmişlerinin çeşitliliği, birçok meslekte olduğu gibi onları tek tipleştirmeyi imkânsız kılar, dayanacak ne diploması ne de üniversite derecesi olmadığından, niteliklerini yalnızca yeteneğiyle kanıtlamak zorundadırlar (Levine ve Macon, 2012, s. 184). Tabela ressamlarının harfleme ve resimleme yeteneklerini sergileyebildikleri yegâne ortamlar, kamusal alanlardır. Özellikle büyük kentler kentsel dönüşümün yıkıcı etkisine uğramalarına rağmen, düşük nüfuslu ve görece kentsel dönüşümüne uğramamış bölgelerde, tabela ressamlarının ürünleri halen bulunmaktadır. Bu ürünler; kullanılan biçim, içerik, renk ve yazı üslupları bakımından bölgeye özgü sosyal, ekonomik ve estetik özellikleri yansıttığı gibi, bölgeler arasındaki benzerlikleri veya farklılıkları da gözler önüne sermektedirler. Gray, tüm kamusal yazıların sıradan okuma ve yazma eyleminden oldukça farklı anlamda sosyal yaşamda bir etken olduğundan dolayı, çevrenin ve sorunlarının bir parçası haline geldiğini söyler (1974, s. 250). Dolayısıyla bu ürünlerin ve ürünleri yapan ressamların kayıt altına alınmaları, bütünsel bir tarihyazımı için yerel grafik tasarım veya görsel iletişim tarihine eklenmesi, disiplinlerarası çalışmalara zemin hazırlaması, kentlerin görsel kültürlerinin ve kent belleklerinin geleceğe aktarılması açısından önemlidir.

2. YÖNTEM

Araştırma tarama modelindedir. Adı geçen sanatkârın kariyerinin ve üretimlerinin belgelenmesi için temel kaynak, birinci dereceden yakını olan oğlu Murat Cankurtaran’dır. Ayrıca kendisini tanıyan kişilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yüz yüze ve telefon ile görüşülen kişilere, çalışmanın amacı anlatılmış ve sanatkârın hayatına, üretimlerine ilişkin biyografi oluşturmak amacıyla açık uçlu sorular sorulmuştur. Görüşmecilerden izin alınarak ve kendilerine yayımlanacağı bilgisi verilerek görüşme yapılmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilere doğrudan ve dolaylı alıntılarla yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada, Murat Cankurtaran’ın kişisel arşivindeki belgelerden yararlanılmıştır.

3. ABDULLAH CANKURTARAN

Abdullah Cankurtaran, 17 Mayıs 1943 tarihinde Yugoslavya’nın —bugün Kuzey Makedonya sınırları içerisinde bulunan— Kumanova kentinde doğar. 1957 yılında Türk

İptidai Halk Okulu'nda ilköğrenimini tamamladıktan sonra henüz 14 yaşında iken ailesiyle Kırklareli iline bağlı Lüleburgaz'a göç eder. 1958 yılında açılan Lüleburgaz Lisesi'nde öğrenimine devam eder. Küçük yaşlardan itibaren dile ve güzel yazıya ilgisi ve becerisi vardır. Hayatı boyunca peşinde gittiği bu iki ilgi ve beceri, onun yaşam biçimini de oluşturur.

Görsel 1. Abdullah Cankurtaran, mesleğe ilk başladığı yıllarda Yeşil Trakya Umumi Nakliyat Ambarı'nın tabelasını yazarken (Cankurtaran, ca. 1958).

2018 yılında yıkılan Lüleburgaz'daki Gül Sineması'nda (http-2) sinema afişleri yaparak mesleğe ilk adımlarını atar. Haftasonları İstanbul'a giderek Beyoğlu'nda dönemin ünlü tabela ressamı olan George Istiponia, Ali Branti'yi ziyaret eder, kendileriyle görüşür (M. Cankurtaran, kişisel iletişim, Temmuz 2023). Görsel 1'de, henüz bir lise öğrencisiyken mesleğe yeni başlayan Cankurtaran'ın, Yeşil Trakya Umumi Nakliyat Ambarı'nın tabelasını yazarken gösterdiği acemilik, harf biçimlerindeki belirgin özelliklerden anlaşılmaktadır.

a)

b)

c)

d)

Görsel 2. a) Abdullah Cankurtaran'ın yazdığı Sezai Aydın Nalburiye ve Hırdavat'ın tabelası (Cankurtaran, ca. 1960), b) Tabelanın yerinden kaldırılmadan önceki hali (Aydın, ca. 1990), c) Tabelanın günümüzdeki hali (Ertürk, 2023b), d) Tabelanın üzerindeki imza (Ertürk, 2023b).

Cankurtaran, Lüleburgaz'da malzemelerini temin ettiği Sezai Aydın'ın nalburiye ve hırdavat dükkânının tabelasını yazar (Görsel 2). 1959 yılında açılan dükkân için yazdığı yaklaşık üç metre enindeki tabela, 2000 yılında dükkânın bulunduğu binanın yıkılarak yeniden inşa edilmesi nedeniyle yerinden sökülmüş ancak hâlâ faaliyet gösteren dükkânda muhafaza edilmektedir (İ. Aydın, kişisel iletişim, Ağustos 2023). Tabelada en alt satırda bulunan ve bağlacı ile imzasında görülebileceği üzere Cankurtaran'ın bağlara (ligature) özen gösterdiği görülür. Ayrıca L-L ile A-H harflerini bağlayarak imzasını bir logoya dönüştürmesi, kendisinin ilerici bakış açısının ürünüdür. Tabeladaki "Sezai Aydın" yazısı, tabela ressamı arasında piramit yazı olarak bilinen harf biçimleriyle yazılmıştır. Bir rengin dört tonu kullanılarak üç boyutlu izlenimi verilen biçimler, elle çizilmesi zaman alan ve bir hayli zor üç boyutlu harflemelerdir. Cankurtaran'ın birçok gazete ve dergiden kesip yapıştırarak oluşturduğu yazı kataloğunda üç boyutlu ve piramit biçime sahip yazı örnekleri bulunmaktadır (bkz. Görsel 10). Sezai Aydın'ın tabelasındaki harf biçimlerini bu örneklerden görüp ilham alarak uygulama olasılığı yüksektir. Günümüze ulaşan ve Sezai Aydın'ın oğlu İbrahim Aydın tarafından muhafaza edilen tabela, altmış beş yaşında olmasına rağmen, kaliteli malzeme kullanıldığından dolayı canlılığını koruyabilen renkleri ile dikkat çekmektedir. Tabela ressamlarının genelde yaptığı gibi, harflerdeki kabartma etkisini artırmak ve harflerin daha iyi görülebilmesi için tabelanın zemini koyu renk ile boyanmıştır. Harf biçimlerinin anatomik olarak doğruluğuna, harfler arasındaki boşluklamaya ve harflerin nizami dizilişine bakıldığında Cankurtaran'ın eriştiği kusursuz işçilik görülebilmektedir. Oğlu Murat Cankurtaran'ın verdiği bilgiye göre, Abdullah Cankurtaran yazdığı yazılarda, bazı harfler arasında olması gereken gizli boşluklara özellikle dikkat eder (kişisel iletişim, Temmuz 2023). Tabela ressamı arasında genellikle gizli boşluk olarak adlandırılan tipografi terimi, İngilizce "kerning"

olarak geçen, “karakter çiftleri arasındaki alan uyumunun, karakter yapılarına göre matematiksel olarak fiziksel ya da dijital olarak ayarlanması işlemi” (http-3) anlamına gelen uyumlama değildir. Tabela ressamları bu tür bilgileri, formal bir tasarım eğitiminden veya tipografi kitaplarından edinmez; bu tür bilgiler, yıllar boyunca usta-çırak ilişkisiyle aktarılan estetik ve optik kararlardır ve bir tabela ressamını öne çıkaran göstergelerden biridir.

Görsel 3. Asker Abdullah Cankurtaran ve yazdığı Askeri Gazino'nun tabelası (Cankurtaran, 1965).

1963–1965 yılları arasında askerlik görevini Ankara ve Yozgat illerinde yapar. Askerlik hizmeti süresince mesleğini devam ettirir. Ankarada iken izin günlerinde bölgedeki tabela ressamlarını araştırır. Cem Usta'yla tanışarak askerlik dönemi boyunca görüşür. Cem Usta'yı asıl ustası olarak görür. Görsel 3'te, 1965 yılının mayıs ayında Yozgat'ta askerlik görevini yaparken yazdığı askeri gazinonun tabelasının önünde görülebilmektedir.

a)

b)

Görsel 4. a) Abdullah Cankurtaran'ın 1967 yılında Lüleburgaz'da yazdığı Sarraf Mesut Erdem'in tabelası (Cankurtaran, 1967), b) Altın Makas Terzihanesi'nin tabelası (Cankurtaran, ca. 1967).

Askerlik dönüşünde Lüleburgaz'da tabelacılığa devam eder. 1967 yılında henüz Lüleburgaz'dayken Sarraf Mesut Erdem ve Altın Makas Terzihanesi için yazdığı tabelalarda da hünerini gösterircesine piramit yazıyı kullanır (Görsel 4). Sezai Aydın'ın tabelasında olduğu gibi, muhtemelen renkli olan bu örneklerle, koyu zemin üzerine uygulanmasına rağmen gölge verilmiştir. Ayrıca Cankurtaran'ın kusursuz işçiliğini büyük ölçeklerde de uygulayabildiği görülmektedir.

Cankurtaran daha sonra, İstanbul Eğitim Enstitüsünün Fransızca Bölümünde okumaya başlar. Şair Behçet Necatigil (1916–1979), Türkçe öğretimi üzerine yayınları bulunan eğitimci Haydar Ediskun (1910–1973); gazeteci, yazar ve edebiyat tarihçisi Ahmet Kabaklı (1924–2001) gibi isimlerden dersler alır. Öğrencilik yıllarında dahi tabelacılığı bırakmaz. Öğretmenlik stajını 1968–1969 yılları arasında Adapazarı'nda Akşam Ticaret Lisesi'nde yapar. 1969 yılında Bölüm Şefi Müberra Öney'in elinden diplomasını alarak mezun olduktan sonra, Fethiye Lisesi'ne Fransızca Öğretmeni olarak atanır. Öğretmenlik yaparken bir yandan da açtığı tabela atölyesinde tabelacılık yapmaya devam eder. Fethiye'nin yanı sıra Kaş, Dalaman, Ortaca, Seydikemer'de tabelalar yazar. 1973 yılında Fethiye'de Aksu Hanım ile evlenir, 1974 yılında oğlu Murat, 1981 yılında kızı Müberra doğar (M. Cankurtaran, kişisel iletişim, Temmuz 2023).

Görsel 5. Abdullah Cankurtaran, 1968 yılının Haziran-Temmuz aylarında atölyesinin önünde (Cankurtaran, 1968).

Cankurtaran, 1968 yılının yaz aylarında Lüleburgaz'da Turgutbey Caddesi üzerindeki atölyesinin önünde çekilen fotoğrafta (Görsel 5), Türkiye Zirai Donatım Kurumunun depoları için yaptığı tabelanın yanında görülmektedir. Kendi dükkânının tabelasını da

bez afiş üzerine yazmış ve hemen girişe asmıştır. Dükkânının yan duvarında muhtemelen yeni yaptığı ve kuruması için astığı, üzerindeki resimlemeyle dikkat çeken VİM Deterjanları'nın bez afişleri bulunmaktadır.

Görsel 6. Abdullah Cankurtaran'ın yaptığı tabelalar (Cankurtaran, 1966–1973).

Cankurtaran'ın üç boyutlu yazı uygulamaları piramit yazıdan ibaret değildir, Görsel 6'da görülen, söndürme tekniği olarak bilinen, yumuşak renk geçişi (degrade) uygulayarak üç boyutlu görünümü verdiği harflemeleri kullanır. Tabela Ressamı Bülent Örucü'ye (d.1970) göre, bir renkle çizilmiş harflerin üzerine aynı rengin hafif koyu tonunda ve yumuşak bir geçiş ile gölgelendirme yapma tekniğine söndürme denmektedir. Söndürme, dönemin tabela ressamı arasında sıkça tercih edilen ve harflerin üç boyutlu görünümünü ifade etmek için kullanılan terimlerden biridir (kişisel iletişim, Ocak 2024). 1966 yılında Lüleburgaz'da Faik Koral ve Nuri Tabak Kereste-Nalburiye'nin tabelasında, aynı yıl Hisar Manifatura'nın tabelasında, bir kamyonun kapısına yazdığı "Malkoç" yazısında, 1967 yılında Lüleburgaz'da Raif ve Ramazan Muntaş'ın işlettiği Ankara Pasthanesi'nin tabelasında, 1968 yılında yaptığı Niğde Halı ve Mobilya Pazarı'nın tabelasında, 1973 yılında Fethiyede yaptığı Foto Kandiya'nın ve Kaş Eczanesi'nin tabelasında bu tekniği kullanır. Güçlü tipografisi ve temiz işçiliği ile dikkat çeken tabelalar, Cankurtaran'ın mesleğinde eriştiği profesyonelliği göstermektedir. Her bir tabelada kolaycılığa kaçılmamış, yazılması zor ve zaman alan birbirinden farklı harf biçimleri tercih edilmiştir.

Görsel 7. Abdullah Cankurtaran tarafından yazılan kaligrafik yazılar (Cankurtaran, 1967–1973).

Cankurtaran, üç boyutlu uygulamalarının yanı sıra kaligrafik işlere de imza atar. Görsel 7’de, 1967 yılında bir kamyonun kapısına uyguladığı “Kulüp” yazısında, yazının altına bir biçim ekleyerek yazıyı bir logo tasarımına dönüştürdüğü ve birbirinden farklı iki yazıyüzünü eşleştirerek kullandığı görülür. 1968 yılında yazdığı ve bir kamyon için oldukça iddialı sayılabilecek “Mutlu” yazısı, üç boyutlu görünümü, renk geçişleri ve geçişlerin bitimine eklediği dekoratif unsurlarla oldukça başarılı bir uygulamadır. Kulüp yazısında olduğu gibi, birbirinden farklı yazıyüzlerini eşleştirerek kullanmış, “Lüleburgaz” sözcüğünün ilk harfini —kendi dükkânının camına da uyguladığı (Görsel 9)— Toskana harfleri olarak bilinen serifleri çatallı dekoratif harfle yazmıştır. 1973 yılında Fethiyede Abdullah Restaurant için hazırladığı tabelada ise “Abdullah” yazısına ince bir üçüncü boyut eklemiş ve birbirinden farklı üç yazıyüzünü eşleştirerek kullanmıştır. Cankurtaran, az sayıda yazı biçimini ezberleyerek uygulamak yerine, sahip olduğu çeşitliliği göstermek adına, çalışmalarında birden fazla yazıyı eşleştirerek kullanmaya özen gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kaligrafi becerisi, tabela ressamlarının fırça kullanımındaki ustalığını gösteren özelliklerden birisidir. Bu beceri de aynı uyumlama gibi tabela ressamlarını öne çıkaran özelliklerden biridir.

a)

b)

c)

Görsel 8. a) Abdullah Cankurtaran'ın (ortada) Fethiyede yazdığı Ar Giyim'in resimli tabelası (Cankurtaran, 1974), b) Lüleburgaz'da yazdığı Lületaş Kiremit ve Tuğla Fabrikası'nın resimli tabelası (Cankurtaran, ca. 1974), c) Zafer Lastik Kaplama Atelyesi'nin resimli tabelası (Cankurtaran, ca. 1974).

Birçok tabela ressamının müşterilerinin isteği veya bölgenin ihtiyacına göre resimler, süslemeler yaptığı görülür. Cankurtaran, film afişlerinin veya resimli bez afişlerin yanı sıra yazdığı tabelalarda, tabelasını yaptığı firmaya uygun resimler de çizmiştir. Fotoğrafladıkları arasında üç adet resimli tabela bulunur. Arif Yöntem tarafından kurulan ve Fethiyе'nin ilk giyim mağazalarından biri olan Ar Giyim için 1974 yılında yaptığı tabelanın solunda perde, sağında modern giyimli kadın ve erkek çizimi görülür (Görsel 8a). Daha önceki çalışmalarında olduğu gibi birden fazla yazıyı kullanmış, marka adını üç boyutlu yazarak dikkat çekmeyi hedeflemiştir.

Lüleburgaz'daki Lületaş Kiremit ve Tuğla Fabrikası'nın tabelasında tuğla ve kiremit çizimi (Görsel 8b), Zafer Lastik Kaplama Atelyesi'nin tabelasında ise perspektif verilmiş bir lastik çizimi bulunur (Görsel 8c). Üç tabelada da Cankurtaran'ın üç boyutlu harflemelere olan ilgisi, koyu tondan açık tona doğru yumuşak bir renk geçişi ile üç boyutlu görünümü verdiği harflemelerden anlaşılabilir.

a)

b)

Görsel 9. a) Bursa'da Doyçland Garajı'nda açtığı dükkânında kardeşi ile Abdullah Cankurtaran, 19 Aralık 1978 (Cankurtaran, 1978), b) Önlü-arkalı olarak dükkânın tabelasının bugünkü hali (Cankurtaran, 2022).

1975 yılında Bursa'ya tayin olur (M. Cankurtaran, kişisel iletişim, Temmuz 2023). Bursa'ya taşındığı sıralarda, kentte Mehmet Büyükcoşkun (1921–2012), Necdet Şapolyo (1928–2010), Rahmi Tartan (1934–2020), Sami Sarpça (1932–2022), Kemal Gümüş (1945–2016), Süleyman Gümüş (1944–....), Arif Tumba (1945–2023), Seyfettin Işığıbol (1955–....) gibi yetkin tabela ressamaları bulunur (Ertürk, 2023a, s. 59).

Yıldırım Beyazıt Lisesi ile Bursa İmam Hatip Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmaya başlar. Öğretmenlik yaparken —Fethiy'e olduğu gibi— ikamet adresi olan Bursa'nın Elmasbahçeler semtindeki Dutlu Sokak yakınında, Ankara (Yolu) Asfaltı üzerinde Mahmudiye Caddesi'nde bulunan Doyçland Garajı'nda "Abdullah Tabela" adında bir atölye açar. Görsel 9'da 19 Aralık 1978 tarihinde kardeşi ile atölyesi önünde görülebilmektedir. Fotoğraf detaylı olarak incelendiğinde, sol tarafta duvara dayalı halde duran Zafer Hafriyat'ın tabelasındaki, bir kamyonetin ve iş makinasının hafriyat taşıma eylemini betimlediği resimleme dikkat çekmektedir. Kendi tabelasını, sahip olduğu yeteneği ve çeşitliliği gösterircesine piramit yazı ve söndürme tekniğini kullanarak üç boyutlu görünüm verdiği harflemelerle oluşturduğu (Görsel 9b), dükkânının camında ise yarısı görülebilen "Tabelacı" yazısını Toskana harfleri ile yazdığı görülür. Dükkânının içi, harfleme çeşitliliğini sergilediği tabelalarla doludur. Oğlu Murat Cankurtaran, babasının mesleğine olan tutkusunu "Hafta sonlarını ve bayram tatillerini, tabela yapabileceği zamanlar olarak gördüğünden ipile çekerdi." sözleriyle vurgular. Başta oğlu olmak üzere birçok ismi yetiştirir. Özellikle öğrencilerini tabelacılık mesleğine yönlendirmek için çabalar (M. Cankurtaran, kişisel iletişim, Temmuz 2023). Hattat Ömer Yıldız ve İbrahim Özsoy gibi birçok öğrencisini mesleğe kazandırır. 1997 yılında Bursa'da Özsoy Reklam'ı kuran

Mahallesi'nde aynı isimle bir atölye açar ve burada çalışmaya devam eder. 74 yaşına kadar mesleğini devam ettiren Cankurtaran, 25 Temmuz 2017 tarihinde vefat ederek İstanbul'da Eyüpsultan Mezarlığı'na defnedilir (M. Cankurtaran, kişisel iletişim, Temmuz 2023).

4. SONUÇ

Rick Poynor, 2011 yılında yazdığı bir yazıda, Design History dergisinin 1992 yılında yayımlanan grafik tasarım tarihine adanmış özel sayısını kastederek yirmi yıl önce grafik tasarım tarihinin tam teşekküllü bir akademik disiplin haline gelme olasılığı konusunda kayda değer bir iyimserlik olduğunu söyler. Ona göre bir disiplin olarak grafik tasarım tarihi hâlâ bir oluş halindedir (http-4). Ülkemiz açısından da durum farksız değildir. Ulusal grafik tasarım tarihimiz, çoğunlukla İstanbul'daki figürler ve üretimler çerçevesinde şekillenmiştir. Tabela ressamlarının üretimlerinin basılı grafik ürünlerin çoğuna kıyasla daha uzun ömürlü ve erişilebilir olmasına, yerele özgü ve bölgenin üretim çeşitliliğini gösteren ürünlerin kentlerin her bir köşesinde hâlâ kendini göstermesine rağmen, kayda geçmemiş birçok kişi ve ürün bulunur. Bu kişiler ile ürünlerinin kayda geçirilmesi, ülkemizin bütünlük bir ulusal grafik tasarım tarihinin oluşturulmasına yönelik tarihyazımının ilk ve temel aşamalarından birini oluşturur. Yereldeki birikime yönelik çalışmaların artması, belirli zaman dilimlerine ve bölgesel farklılıklara göre ürün, üslup, biçim ve çeşitlilik gibi etmenler üzerinden analiz yapma imkânını ortaya çıkabilir, yerelin ulusala eklenmesiyle grafik tasarım tarihimizin tam teşekküllü bir disipline dönüşmesine katkıda bulunabilir. Tabela ressamlarının üretimleri yalnızca görsel iletişim ürünleriyle sınırlı kalmayıp resimlemeden süslemeye kadar geniş bir yelpazeye sahip olduğundan, yereldeki araştırmaların çıktılarını sanat tarihi, halk bilimi gibi farklı alanlarda yapılacak çalışmalara da veri sunabilir.

Kentsel peyzajın bir parçası olan, yerel harf biçimlerini içeren tabelalar, uyarı ve yönlendirmeler, buldukları çevrenin kendisiyle ve yapının mimarisıyla yakından ilgilidir. Ancak çoğunun anonim kalması, kayıt altına alınmaması ve kentsel dönüşümle yok olmaları nedeniyle kent hafızası ve görsel belleği de gün geçtikçe silinmektedir. Yerel harfleme içeren dükkân tabelaları, cam yazıları, duvar yazıları, apartman isimlikleri, uyarı levhaları gibi ürünler kültürel miras kapsamında değerlendirilmelidir. Bölgede yaşayan yurttaşların bu ürünlere yönelik farkındalıklarının artırılması, yerel harf biçimlerine sahip mevcut ürünlerin tespitinin yapılması, korunması ve geleceğe taşınması için kent yöneticileri tarafından politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Yazıya genç yaşlarda ilgi duyup bu alanda yeteneğini geliştiren tabela ressamlığının önemli temsilcilerinden Abdullah Cankurtaran, özellikle üç boyutlu harflemelerde

hüner göstermiş ve tabelacılık mesleğinin devamını sağlayan birçok çırak yetiştirmiştir. Lüleburgaz, Fethiye ve Bursa'da kariyeri boyunca birçok tabela yazan Cankurtaran, öğretmenlik yaptığı dönemde dahi mesleği sürdürmüş, öğrencilerini mesleğe yönlendirmek için çaba harcamıştır. Cankurtaran; titiz işçiliği, fırça kabiliyeti, harfleri anatomik olarak doğru ve boşluklama açısından nizami yazışı, kolaya kaçmayarak elle çizilmesi zor ve zaman alan üç boyutlu harf biçimlerini tercih etmesi, harfleme çeşitliliği gibi bir tabela ressamını öne çıkaran özelliklere sahiptir. Ayrıca yazıya olan tutkusu, resimleme kabiliyeti, mesleğine karşı profesyonel yaklaşımı ve ürün sayısı bakımından incelenmeyi, faaliyet gösterdiği yerlerin tabela ressamı arasında anılmayı hak eden bir figürdür. 15 yaşındayken mesleğe ilk adımlarını atmış, vefat ettiği 74 yaşına kadar mesleğini sürdürüp belirli bir kariyere ve nitelikli üretimlere sahip olmuştur. Abdullah Cankurtaran'ın çalışmalarının belgelendirilmesi; yaşamının belirli yıllarını geçirdiği, tabelalar ve afişler yaptığı Lüleburgaz, Fethiye ve Bursa'nın grafik tarihine ve kent belleğine kazandırılması açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Aksel, M. (2011). İstanbul'un Ortası, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Aydın, İ. (ca. 1990). Tabelanın yerinden kaldırılmadan önceki hali [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1966–1973). Abdullah Cankurtaran'ın yaptığı tabelalar [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1967–1973). Abdullah Cankurtaran tarafından yazılan kaligrafik yazılar [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (ca. 1958). Abdullah Cankurtaran, mesleğe ilk başladığı yıllarda Yeşil Trakya Umumî Nakliyat Ambarı'nın tabelasını yazarken [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (ca. 1960). Abdullah Cankurtaran'ın yazdığı Sezai Aydın Nalburiye ve Hırdavat'ın tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1965). Asker Abdullah Cankurtaran ve yazdığı AskΔeri Gazino'nun tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1967). Abdullah Cankurtaran'ın 1967 yılında Lüleburgaz'da yazdığı Sarraf Mesut Erdem'in tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (ca. 1967). Altın Makas Terzihanesi'nin tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1968). Abdullah Cankurtaran, 1968 yılının Haziran-Temmuz aylarında atölyesinin önünde [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1974). Abdullah Cankurtaran'ın (ortada) Fethiyede yazdığı Ar Giyim'in resimli tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (ca. 1974). Lüleburgaz'da yazdığı Lületaş Kiremit ve Tuğla Fabrikası'nın resimli tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (ca. 1974). Zafer Lastik Kaplama Atelyesi'nin resimli tabelası [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (1978). Bursa'da Doçlandı Garajı'nda açtığı dükkânında kardeşi ile Abdullah Cankurtaran, 19 Aralık 1978 [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Cankurtaran, M. (2022). Önlü-arkalı olarak dükkânın tabelasının bugünkü hali [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.

- Cankurtaran, M. (2023). Abdullah Cankurtaran'ın mesleki hayatı boyunca çeşitli yayınlardan kesip yapıştırarak oluşturduğu yazı kataloğundan örnekler [Fotoğraf]. Kişisel arşiv.
- Durmaz, Ö. ve Dereli, İ. (2021). 19. Yüzyıl İzmir'in de Ressam Boğos Tatikyan ve Tatikyan Matbaası, İzmir: İzmir Kalkınma Ajansı Kültür Yayınları.
- Ertürk, M. (2023a). Bursa'nın Tabela Ressamları, Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi, 8(14), 46-61. DOI: 10.55004/tykhe.1192452.
- Ertürk, M. (2023b). Tabelanın günümüzdeki hali [Fotoğraf]. Kişisel Arşiv.
- Gray, N. (1974). Lettering and Society. Visible Language, 8 (3), 247-260.
- Levine, F. ve Macon, S. (2012). Sign Painters, New York: Princeton Architectural Press.
- Meyer, M. ve Roberts, S. (2021). The Sign Painting: A practical Guide to Tools, Materials, and Techniques, London: Laurence King Publishing.

İnternet Kaynakları

- http1. <https://www.printmag.com/daily-heller/the-daily-heller-sign-wrting-and-glass-engraving/> (Erişim Tarihi: 6.9.2023).
- http2. <http://gorunumgazetesi.com.tr/haber/50072/bir-tarih-yok-oldu.html> (Erişim tarihi: 24.9.2023).
- http3. <https://tipografi.medium.com/tipografi-sözlüğü-temel-terimler-1ce2571979fe> (Erişim tarihi: 7.9.2023).
- http4. <https://designobserver.com/feature/out-of-the-studio-graphic-design-history-and-visual-studies/24048> (Erişim tarihi: 5.9.2023).